

ТАНИЛЦУУЛГА

“Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах
тухай” хуулийн төслийн товч танилцуулга

Монгол улсад анх 2000 онд “Донорын тухай” хууль батлагдаж байсан бөгөөд энэ хуулийн үндсэн зорилго, агуулга нь цусны донорын үйл ажиллагааг зохицуулах зорилготой байсан бөгөөд тус хуулинд эрхтний донор, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээний талаар заалт хавсаргаж оруулсан байдаг. Энэ хугацаанд манай улсын анагаах ухааны салбарт эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээ үйлчилгээ улам хөгжин, өргөжин тэлж, эмчилгээний арга хэлбэр, тоо, чанар зэрэг нь хөгжлийн шинэ үе шатанд гарсаар байгаа билээ. Үүнтэй уялдан Монгол Улсын Их Хурлаас “Донорын тухай” хуулийг 2012, 2014 онуудад шинэчилсэн найруулан нэмэлт өөрчлөлт оруулсан бөгөөд хамгийн сүүлд 2018 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдөр “Донорын тухай” хуулийг дахин шинэчлэн найруулан баталж одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байна. Тус хуулиар хүний эрүүл мэндийг хамгаалах, амь насыг нь аврах зорилгоор сайн дураараа цус, эс, эд, эрхтнээ үнэ төлбөргүй өгөх, шилжүүлэн суулгах, цусны аюулгүй байдлыг хангах цогц үйл ажиллагаа болон уг үйл ажиллагааны талаархи төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, албан тушаалтан, иргэний эрх, үүрэгтэй холбогдсон харилцааг зохицуулж байна.

Мөн 2022 оны УИХ-ын хаврын ээлжит чуулганаар “Донорын тухай” хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бөгөөд 2022 оны 06 дугаар сарын 16-ны өдрөөс мөрдөгдөж байна. Хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр донорын насны доод хязгаарыг багасгах, амьгүй буюу тархины үхэлтэй донорын гэр бүлд үзүүлэх дэмжлэгийг тодорхой болгох, амьгүй донорын гэр бүлд хүндэтгэл үзүүлэх, эс, эд эрхтэн шилжүүлэн суулгахтай холбогдох асуудлыг шийдвэрлэх ёс зүйн хороо байгуулах, эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгахтай холбоотой нэгдсэн бүртгэл мэдээллийн сан ажиллуулах зэрэг асуудлууд тусгагдсан болно.

Тухайн цаг үе бүрт практик хэрэгцээ шаардлагын үүднээс нэмэлт өөрчлөлтүүдийг оруулж байсан хэдий ч одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль нь эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээний талаарх нарийн асуудлуудыг шийдэхэд учир дутагдалтай бөгөөд өнөөгийн хэрэгцээ шаардлагыг хангахгүй байгаа болно. Иймд биеэ даасан хууль эрх зүйн актыг бий болгох цаашлаад уг хуулийн агуулга, хамрах хүрээ, үзэл баримтлал, процессын зохицуулалтуудыг шийдэх, шинэ хуулийн хэрэгжилтийг хангахад шаардагдах журмуудыг боловсруулах зэрэг олон талт ажлуудыг зохицуулах үүднээс энэхүү хуулийг боловсруулан, хэлэлцүүлэн батлуулах хэрэгцээ шаардлага бий болж байна.

Энэхүү хуулийн төсөлд хуулийн ерөнхий зарчим, нийтлэг үндэслэл, эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны удирдлага, бүтэц, зохион байгуулалт, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээ, эд шилжүүлэн суулгах эмчилгээ, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээний бүлэг болон эрхтэн, эд, эс авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэн суулгах, устгах зэрэг үйл ажиллагааны зохицуулалтуудыг тусгасан нийт 5 бүлэг, 27 зүйл 195 заалттай байна.

Хуулийн төслийг боловсруулахдаа ЭМ Сайдын тушаалаар байгуулагдсан ажлын хэсгүүд нь Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Парламентын судалгааны хүрээлэнгээр хийлгэсэн судалгаа болон АНУ, Турк, БНСУ, ОХУ, Япон, Испани, Энэтхэг, Европын холбооны улсуудын ижил төстэй хууль тогтоомж, журам, заавруудыг судалж өөрийн орны нөхцөл байдал одоо хэрэгжиж буй хууль журмуудтай уялдуулан боловсруулсан.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хууль хэрэгжүүлэхтэй холбоотой зардлыг улсын төсвөөс нэмж санхүүжүүлэх шаардлагатай.

Монгол улсад эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээ хөгжил:

Монгол улсад эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс заслын эмчилгээ эрчимтэй хөгжиж УНТЭ-т 2006 онд анхны бөөр шилжүүлэн суулгах мэс заслыг амжилттай хийснээс хойш 2023 оны 12 дугаар сарын 20-ыг хүртэл 331 иргэнд бөөр (290 иргэнд амьд донороос, 41 иргэнд амьгүй донороос бөөр шилжүүлэн суулгасан), 234 иргэнд элэг (222 иргэнд амьд донороос, 12 иргэнд амьгүй донороос элэг) шилжүүлэн суулгасан. ХСҮТ 2018 оноос өнөөг хүртэл 118 хүнд элэг шилжүүлэн суулгах мэс заслын эмчилгээг хийсэн байна. Үүнээс 11 хүнд амьгүй донороос шилжүүлэн суулгасан байна.

Түүнчлэн эд, эс, үр шилжүүлэн суулгах эмчилгээний төрлүүд хурдацтай хөгжиж иргэдийн амьдралын чанарыг сайжруулж байна. Одоогоор 32 иргэнд ясны чөмөгний үүдэл эс, 24 иргэнд нүдний эвэрлэг, 1735 иргэнд арьс, 150 иргэнд шөрмөс, 2406 иргэнд үр шилжүүлсэн суулгах эмчилгээг хийж нийт 875 амьд төрөлт бүртгэгдсэн байна.

Манай улсын хэмжээнд бөөр болон элэг, нүдний эвэрлэг, зүрх, нойр булчирхай шилжүүлэн суулгах эмчилгээ шаардлагатай иргэд олон байгаа бөгөөд одоогоор бөөр шилжүүлэн суулгах эмчилгээний хүлээх жагсаалтад 350, элэг шилжүүлэн суулгах хүлээх жагсаалтад 250 гаруй иргэн бүртгэлтэй байгаа болно. Энэ тоо цаашид нэмэгдэх хандлагатай байна.

Ирээдүйн чиг хандлага, түүний төсөөллийн талаар:

Цаашид үүдэл эсийг эс, эд нөхөн сэргээх эмчилгээнд ашиглах, үр хөврөл шилжүүлэн суулгах цаашлаад хүйн цус, эс, эдийг хадгалах сан байгуулах эсийг олшруулан ургуулан төлжүүлэх шинэ арга технологи эмчилгээ үйлчилгээний практикт ашиглах, нэвтрүүлэн хөгжүүлэх хэрэгцээ шаардлага практикт тулгараад байгаа билээ.

Учир нь дэлхийн өндөр хөгжилтэй орнуудад энэ төрлийн эмчилгээ үйлчилгээний салбар эрчимтэй хөгжин, өргөжин тэлж энэхүү эмчилгээнээс гарсан үр дүнд суурилсан судалгаа шинжилгээ, эмчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулах, хөгжүүлэх ажлууд өргөн хийгдэж байна.

Эрүүл мэндийн салбарын өнөөгийн болон ирээдүйн хөгжлийн чиг хандлагыг тодорхойлох эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээ нь улам бүр өргөжин тэлж, хөгжсөөр байна. Эмчилгээний шинэ арга технологийг өөрийн орны анагаах ухааны салбарт нэвтрүүлэн олон мянган иргэдийн амь нас, эрүүл мэндийг аврах цаашлаад энэ төрлийн эмчилгээг гадаад улс оронд хийлгэх иргэдийн тоог багасгах, сэтгэл санаа болон санхүүгийн дарамтыг арилгах, гадагшаа чиглэсэн санхүүгийн урсгалыг багасгах зэрэг олон асуудлыг шийдэх чухал ач холбогдолтой. Энэхүү эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах нарийн төвөгтэй үйл ажиллагааг зохицуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлж биеэ даасан хууль, журамтай болох нь чухал юм.

Баримтлах бодлогын чиг баримжаа:

Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030-д зонхилон тохиолдох халдварт бус өвчин, тэдгээрийн эрсдэлт хүчин зүйлийн тархалт болон сэргийлж болох нас баралтыг хувь хүн, гэр бүл, хамт олон, байгууллагын идэвхтэй, оролцоотой нэгдмэл үйл ажиллагаанд тулгуурлан бууруулах гэсэн зорилт дэвшүүлсэн. Мөн Монгол Улсын Засгийн Газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, МУ-ын урт хугацааны хөгжлийн үзэл баримтлал “Алсын хараа 2050” болон ЗГ-аас 2017 онд баталсан 24 дүгээр тогтоолд “Эрүүл мэндийн асуудлыг бусад салбарын бодлогод тусган уялдуулж, нэгдсэн зохицуулалттайгаар хэрэгжүүлэх механизмыг бүрдүүлснээр хүн амын эрүүл, аюулгүй орчинд ажиллаж, амьдрах нөхцөлийг сайжруулах” зорилтыг тус тус тодорхойлсон.

Улсын Их Хурлын 2021 оны 01 дүгээр сарын 22-ны өдөр гарсан Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл батлах тухай тогтоолоор Засгийн газарт эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах тухай болон “Цусны донорын тухай” хуулийн төслүүдийг Улсын Их Хурлын 2022 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд өргөн мэдүүлэхийг даалгасан. Энэхүү ажлыг бодит ажил үйлс болгох хэрэгцээ шаардлага үүсэж байна.

Дэлхийн улс орон дах олон улсын жишиг:

Дэлхийн 93 улс оронд эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээ, үйлчилгээг ямар нэг хэмжээгээр хийж гүйцэтгэж байгаа бөгөөд эдгээрээс 90 оронд эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээний тухай биеэ даасан хууль тогтоомж байдаг байна.

Дэлхийн Эрүүл Мэндийн Байгууллагын (ДЭМБ) 2010 оны 05 дугаар сард хуралдсан 63 дугаар чуулганаар “Resolution WHO 63.22” шийдвэрийг (2022 онд Resolution WHO75 шинэчлэгдэн батлагдсан) баталсан. Үүнд эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээ, үйлчилгээ хийж буй улс орнуудад хандан ДЭМБ-аас эс, эд, эрхтэн

шилжүүлэн суулгах эмчилгээний үед баримтлах ерөнхий зарчим заавар гаргасан. Энэ нь нийт 11 ерөнхий зарчимтай бөгөөд аливаа улс орон өөрийн орны хууль дүрэм, журамд эдгээр зарчмуудыг тусган үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгодог. Манай улсад одоо хэрэгжиж буй “Донорын тухай” хууль болон одоо боловсруулж буй “Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах тухай” хууль маань мөн эдгээр зарчмуудыг дагаж мөрдөн үүний хүрээнд боловсруулагдаж байна.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөө сайжирч, дараах эерэг үр дүн гарна гэж тооцоолж байна.

1. Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээний эрх зүйн орчин боловсронгуй болж энэ хэрээр эмчилгээний шинэ арга технологийг эрүүл мэндийн салбарын практик үйл ажиллагаанд нэвтрүүлэх эрх зүйн орчин бий болно.
2. Иргэд эх орондоо дэлхийн жишигт нийцсэн чанартай, хүртээмжтэй эмчилгээ, тусламж үйлчилгээг авах боломж нэмэгдэнэ. Гадаад улс орон руу эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээнд явах зардал, чирэгдэл мэдэгдэхүйц багасаж, гадагшаа урсах санхүүгийн урсгал буурна.
3. Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг зохицуулах удирдлагын тогтолцоо, үйл ажиллагаа шинэ шатанд гарна.
4. Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээ үйлчилгээний шаардлагатай багаж хэрэглэл, тоног төхөөрөмж, шинжилгээ судалгаа, сургалтын үйл ажиллагааны санхүүжилтийн шинэ тогтолцоо бий болон хөгжинө. Энэ нь эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах төрийн захиргааны байгууллага байгуулах суурь нөхцөл болно.
5. Амьгүй донороос эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах талаар баримтлах бодлого, зохицуулалт сайжирч нэгдсэн сүлжээ, тогтолцоо бий болон хөгжиж эмчилгээний төрөл, чанар, хүртээмж, үр дүн илүү сайжрах боломж бүрдэнэ.

Хуулийн төсөл санаачлагч